

FOIȘOARA

TELEGRAFULUI ROMAN.

Nr. 17.

Sibiu 12 August 1876.

Anul I.

Apare la doue săptămâni. Corespondințele să se adreseze la redacțiunea Telegr. român cu adausul „pentru Foișoară“.

Pomaritul

in

gradina scoalei.

(Urmare).

c. *Croirea coroanei.* O coroană completă se compune din 1 creangă mijlocie drept continuare a trunchiului și din 3—4 crengi laterale distribuite cât mai deopotrivă în jurul crengii mijlocii; toate celelalte crengi până și mugurii de prisos se înlătură concentrând astfel tot sucii în puținele crengi, cari compun coroana. În opoziție cu acest metod, cei mai mulți din țărani nostri obicinuesc a lăsa să crească toate ramurile ivite sub cuvânt, că o coroană ar fi cu atât mai frumoasă cu cât este mai rămoasă. Resultatul nu poate fi decât o impraștiare a sucii în multele ramuri, cari se împedecă unul pe altul în dezvoltare și rămân slăbuțe, neavând fie care cu ce se hrăni.

Aceste motive sunt destul de puternice pentru a recomanda cu tot inadinsul croirea coroanei din numai 4—5 crengi osindind în acelaș timp nechibzuitul metod, după care țărani nostri lasă crengile să crească cu grămada.

Uneori se întemplă de trunchiul deja format nu produce decât două crengi; în asemenea casuri creanga mai slăbuță se înlătură retezând pe cealaltă în 4—5 muguri, din cari se croesce cu vreme o nouă coroană.

Preste vară altoii trebuie din când în când esaminați unul câte unul, înlăturând mlădițele și mugurii de prisos, ungând ranele și ingrijind ca creanga mij-

locie să crească drept în sus, ear crengile laterale cât se poate mai deopotrivă.

Altoii inzestrați cu trunchiuri groase de ajuns și cu coroane compuse din 4—5 crengi, se pot transplânta în pomet sau aiurea, cu un cuvânt acolo, unde au să rămână pentru totdeauna. Cu ocașiunea transplântării creanga mijlocie se retează în 5—6 muguri, ear crengile laterale în câte 3—4 muguri. Tot așa trebuie retezate crengile altoilor, cari din una sau altă cauză rămân încă un an în scoala de altoit. Observăm însă, că altoii se prind cu atât mai ușor, cu cât sunt mai tineri. De regulă doi ani după transplântare, altoii încep să rodească.

Resumând timpul de când cu sémănatul simburilor și până să vedem altoii rodind, trebuie negreșit să recunoascem, că chiar și până la transplântarea altoilor cultivați coform regulilor desfășurate până aci, trebuie să așteptăm un număr de ani aproape indoit mai mare decum așteaptă țărani nostri pe lângă toate greșelile ce ei fac lăsând altoii în grija exclusivă a naturei. Așa este; dar oare ce au dobândit acei țărani, cari așa zicând culeg azi câteva poame pentru a vedea mâne, cum pomul se bolnăvesce de ghebos și slăbuț ce este sau cum se incovoae la cea d'ântei vijelie, neavând un trunchiu puternic de ajuns. Decât astfel de pomi, cari și ei pretind oare-care muncă și cheltueli insoțite de un profit foarte indoelnic, mai bine nimica!

Un rezultat sigur poate ave loc numai dacă aplicând sistemul descris în tractatul de față și recomandat de cei mai esperți cultivători, așteptăm atâta timp cât se cere pentru a prăsi altoi trainici, cari începând să rodească aduc un profit sigur în aproape fie-care an. Acest timp, deși îndelungat în aparență, în înțeles mai strâns se mărginesce la un singur an. Căci începând din primăvara, în care am ajuns să transplântăm cei d'ântei altoi, de aci încolo vom pute produce altoi transplântabili în fie-care an.

d. *Tractarea pământului în scoala de altoii.* Pământul se scormonește cu o sapă îngustă de cel puțin 3 ori în fiecare an. Pământul trândos precum și pământul, în care vedem năpădind multe burueni, trebuie scormonit de câte 4—5 ori. Săpatul d'ântei se face primăvara, când sfârșind cu altoirea și retezarea crengilor, nu mai prea avem trebuință să umblăm printre altoii apăsând pământul cu picioarele. Cu începutul lui Iunie săpăm a doua oară. La al treilea săpat, care se face de regulă îndată după oculare, pământul trebuie lăsat cât mai clonțoros pentruca degerând preste eamnă să devină mai pufoasă, mai fraged.

Săpând înainte sau după o ploaie, buruenile scoase se prind de nou. Din aceste și alte motive este mai bine dacă săpatul și în deosebi săpatul de vară se face în vreme de secetă.

Cu ocaziunea săpatului, atât trunchiul cât și rădăcinile trebuie ferite de ori ce vătămărire silnică.

Pentru altoii cultivați într'un pământ, care s'a îngrășat de ajuns pe timpul rigolării, gunoiera mai departe este de prisos. Dacă totuși altoii, deși bine tractați, ar crește anevoe, atunci nu rămâne decât a-i gunoi cu compost sau gunoiu de grajd foarte putred. Un gunoiu mult mai puternic pare a fi urina în amestec cu apă, cenușe, funingine, găinaș, etc. Aceste materii alcătuiesc un fluid prețios, care se toarnă în jurul altoilor pe timp ploios imediat după ce pământul s'a săpat pentru a doua oară. Gunoiul proaspăt de grajd, repețim, nu priesce pomilor și cu atât mai puțin altoilor tineri.

În vreme de secetă îndelungată pământul adese se învârtoașe preste măsură crepând și rumpând rădăcinile altoilor. În contra acestui neajuns se recomandă a se așterne în jurul altoilor: compost, pleavă, gogoășe dela pelari, tufe de brad etc. Cu chipul acesta umezeala se conservă și pământul rămâne fraged.

După cum am arătat vorbind de rigolare, tăblicele ce rămân deșerte scoțind altoii, se cultivă cu plante de sapă.

Despre pari cum și despre inimicii și boalele pomilor vom vorbi în partea a doua a tractatului de față.

e. *Scoaterea și pastrarea altoilor.* Scoaterea altoilor trebuie făcută cu mare băgare de seamă. Altoii se scot înlăturând mai întâi pământul de de-asupra, apoi de printră rădăcinile laterale, cari se desprind apoi de către pământ sau se taie într'o lungime de cel puțin 0-45 m. În sfârșit se înclină altoiul la o parte săpând de cealaltă parte până se desprinde restul rădăcinilor.

Având să scoatem șiruri întregi, atunci facem de o latură a șirului o groapă lungă, spre care înclinăm altoii unul câte unul, apoi săpăm de cealaltă latură desprindând și tăind rădăcinile cu băgare de seamă. A trage și a smunci altoii cu violență rumpând și sfâșiind rădăcinile este a fi muncit ani întregi pentru un rezultat foarte îndolnic. Căci ce ajută cheltuelile și munca de mai înainte, dacă sfâșiind acum organele nutritive, rădăcinile, altoii nu se prind?

Nu este ertat a scoate altoii pe un frig mai mare de 2° C.

Scoaterea și transplântarea altoilor se face primăvara sau toamna. Altoii, cari din una sau altă cauză nu se transplântă numai decât, trebuie păstrați așa ca să nu vestețească sau să degere. Spre acest scop așezăm altoii sau unul câte unul sau în mănunchi într'o groapă acoperind și imblojind cu pământ până și o parte însemnată (0-30 m.) a trunchiurilor; după aceea se apasă pământul cu picioarele. În starea aceasta rămân altoii până ce sosind gerul îi imblojim cu un nou strat de pământ sau și cu frunze, tufe de brad etc. Rădăcinile altoilor, cari azi se scot și preste câteva zile se transplântă aiurea, trebuie imblojite și ele cu o pătură groasă de pământ jilav.

f. *Pachetarea altoilor și surceilor nobili.* Prășind altoii mai mulți decum reclamă trebuințele proprii, cultivătorul are să știe, ce este de făcut pentru a se desface de marfa sa cu dobândă și fără paguba altora. Altoii alcătuiesc o marfă gingașă cu deosebire având a-i trimite în locuri depărtate. În cazul din urmă altoii se așează câte 10—15 la un loc printră muschiu jilav, apoi se înfășură cu paie lungi începând dela rădăcini și până de-asupra crengilor, în sfârșit se leagă cu nuele de răchită.

Rădăcinile bine imblojite rămân proaspete mai ales dacă cu o noapte înainte de pachetare le-am afundat într'o cirueală preparată din lut și escrementele de vită și le-am presărat apoi cu țărână uscată.

Pentru transporturi mai mici ajunge, dacă înfășurăm altoii cu paie până aproape de crengi și înfundăm printră rădăcini câteva pături de muschiu jilav.

Uneori se întâmplă de gerul străbate până în lăuntrul pachetelor. În asemenea cazuri așa pachetați cum au sosit, altoii trebuie puși să steie în restimp de 10 zile la un loc recoros, d. e. în pivniță. Altoii, cari au pătimit pe drum de uscăciune se așează și ei undeva la recoare și se stropesc cu apă de repețite ori.

Surceii se pachetează printră muschiu jilav formând un fel de snopi, cari se leagă cu o pătură groasă de paie; astfel pachetați, ei se pot trimite în locuri

cât de depărtate. Surceii, cari s'ar fi vesteți pe drum, trebuie puși să stee preste noapte într'un vas cu apă proaspătă.

Surceii de oculat se trimit în sticle largi, cari odată sigilate, se pachetează una câte una printră pleavă sau cărbuni pisați într'un coș de scânduri. Soșite la locul destinat, sticlele se sparg punând surceii într'un vas cu apă. Pentru transporturi mici, surceii de oculat se pachetează asemenea celorlalți surcei.

6. Pomii pitici și cultura lor.

Pitici numim pomii, cari sau din firea lor sau în urma retezărilor măestrite cresc anevoe; ei sunt înzestrați cu trunchiuri scurte și coroane inadins cultivate după o formă anumită. Până a-și însuși oarecare dibacie în cultura pomilor pitici, învățătorul are neapărată trebuință să fi avut dela cine și unde culege o mulțime de experiențe practice. Totuși pentru o mai ușoară orientare credem a face un bun serviciu învățătorilor noștri descriind în puține cuvinte mai întâi foloasele, apoi însuși cultura pomilor pitici.

Pomii pitici rodesc de timpuriu și adeseori, producând poame mai mari și cu mult mai nobile decât pomii înalți. Pomii pitici se indestulesc cu un spațiu îngust; de aceea ei se pot cultiva pe de marginea cărărilor în pomet sau grădina de legumi. Pomii pitici ne pun în stare să tragem dobândă din aproape fie care petec de pământ servind totodată drept mijloc pentru împodobirea gardurilor, zidurilor și altor părți pleșugi. Pomii pitici sunt puțin espuși la vânturi și vijelii, prin urmare ei sunt foarte potriviți pentru regiuni deschise, unde cu pomii înalți nu am reuși după dorință. Cultura pomilor pitici este un izvor nesecat de profit material și experiențe interesante.

Observăm însă, că pomii pitici pretind un pământ bine pregătit și bogat în materii nutritive, de oarece rădăcinile lor se reslătesc mai ales în pătura de de-aspăra a pământului.

Resumând aceste aprecieri urmează, că cultura pomilor pitici merită a fi introdusă și în grădina școlii și de aci răspândită cu deosebire întră acei cari dispun de timp liber și localități potrivite.

Cele mai îndatinate forme, sub cari vedem cultivându-se pomii pitici, sunt: piramida, columna, globul, pocalul, furca, palmeta și cordoanele.

a. *Piramida* prezintă un pom compus din o lungă creangă mijlocie și numeroase crengi laterale, cari începând dela virful coroanei în jos devin din ce în ce mai lungi și mai groase. Cu privire la mărime avem să deosebim două feluri de piramide: mari și mici. Piramidele mari se cultivă din altoii

slăbuți meniți de altcum pentru pomii înalți. Piramidele mici se cultivă din surceii sau ochi inadins combinați cu pădureți, cari cresc anevoe, precum sunt d. e. perii altoiți pe gutui. Și unele și altele se croesc după regulele următoare:

Altoiul de un an se retează în 4—5 muguri așa ca ciompu rămas să nu fie mai lung de 0.50 m. Din mugurul de de-aspăra se cultivă mlădița principală, ear din ceilalți 3—4 muguri se clădesce basa piramidei. Pe când mlădița de din jos continuă a crește în lungime, celelalte mlădițe laterale trebuie ciupite pe la începutul lui Iunie așa ca ele să nu se lungească mai tare decum pretinde forma piramidei. În anul următor se cultivă din mlădița principală alte 4—5 mlădițe laterale, cari și ele se ciupesec coform regulelor amintite. Crengile laterale crescute în anul trecut se retează în 3—4 muguri, și anume totdeauna de-aspăra unui mugur îndreptat nu în sus, ci în afară.

Adese se întâmplă de cutare creagă crește prea repede, alta earăși prea anevoe. În cazul d'ântei despoiem creanga de o parte a frunzelor sau împedecăm circularea sucului creștând coaja trunchiului sub inchetura crengii; în cazul al doilea facem creștătura de-aspăra incheturei concentrând suc în creanga slăbuță. Aceste creștături, de cari ne putem servi chiar și la muguri, prezintă forma unei mici cobile.

Doi sau trei ani după altoire, piramidele se pot transplănta. Retezarea crengilor se continuă mai mulți ani după olaltă până ce coroana se apropie de forma unei piramide.

b. *Columna* se mulțămesce cu un spațiu foarte îngust; ea seamănă foarte mult cu pluta sau plopul piramidal. Columna se croesce la început retezând altoiul de un an în 6—8 muguri. În anul următor mlădițele mai puternice se lasă cu 1 mugur, celelalte cu 2, ear cele slăbuțe rămân neretate. Tractarea mai departe consistă în retezarea din an în an a crengilor până ce pomul prezintă forma unei colonne. Crengile se regulează în dezvoltarea lor conform regulelor înșirate la piramidă. Columnele rodesc de timpuriu și se potrivesc foarte bine pe de marginea cărărilor în grădina de legumi. În sfârșit adaugem, columnele nu se pot croi decât din altoii pitici, precum sunt d. e. perii altoiți pe gutui, merii altoiți pe pădurețul Doucin etc.

c. *Globul sau pomul rotund* are un trunchiu scurt, în jurul caruia se resfiră crengile în toate direcțiunile formând un fel de ghem sau ou mare. Globul se croesce din altoii pitici retezând trunchiurile de un an în câte 4—5 muguri. În anul următor creanga principală

se reteză ca mainainte, ear crengile laterale se reteză în 3—4 muguri. Această lucrare se repeșese de câte ori ar fi de trebuință spre a da coroanei forma unui glob sau ou.

d. *Pocalul* sau *căldarea* se croește din altoii retezaji în câte 3 muguri. Din acești muguri se ivesc tot atâtea mlădițe, cari se respiră la aceeași depărtare una de alta împrejurul unui cerc așa, ca mijlocul coroanei se presinte un loc gol. În anul următor crengile se reteză în câte doi muguri producând astfel 6 mlădițe, cari și ele se cercuesc. Din aceste mlădițe și din crengile de mainainte se formează cu vreme un fel de pocal sau căldare.

e. *Furca* are de basă două crengi, cari representă un fel de cobilă întorsă. Aceste crengi se croește retezând altoii de un an în câte 3—4 muguri. În anul următor n'avem decât să ciontăm trunchiul de-asupra duor crengi opuse; prisosul crengilor se înlătură.

Mult mai în grabă reușim cultivând crengile furcei din doi surcei altoiți resp. din doi muguri oculaji unul de o lature și altul de laturea opusă a pădurețului. După un an, crengile bifurcate se reteză în câte 3—4 muguri producând 4 mlădițe. Scurtarea se face de-asupra mugurilor îndreptați în afară. Coroana se regulează proptind și legând fie-care creangă de pari infipți în pământ. Crengile încep să crească mai repede sau să rămână înapoi în desvoltarea lor potrivit cu pozițiunea mai mult sau mai puțin orizontală, în care le dirigem. Mlădițele de din jos ca mai slăbuțe se pot spori în desvoltarea lor ciupind virfurile mlădițelor de de-asupra. Pomii bifurcați se cultivă în cordoane sau pe lângă pereți espuși spre răsărit și mează zi.

f. *Palmeta* este una din formele cele mai frumoase. Cultivate pe de marginea cărărilor grădinei sau pe lângă pereți, palmetele alcătuesc o adevărată podoabă.

Palmeta se croește din trei crengi, una mijlocie verticală și două laterale situate întocmai alătura una de alta. În anul următor creanga mijlocie se reteză la o distanță de vre-o 0.30 m. de-asupra inchețurii crengilor laterale. Din mlădițele ce se ivesc aproape de virful rețezat se croește în anul următor o nouă păreche de crengi laterale precum și o nouă creangă mijlocie, care trebuie privită drept continuare a trunchiului. Repeșind această lucrare, cu vreme dobândim o creangă verticală puternică, din care ivesc 3—4 părechi de crengi laterale, cari și ele trebuie rețezate în câte 4—6 muguri în fie-care an. Crengile laterale se proptesc la început într'un unghiu

de 45°, apoi din ce în ce mai plecate, în sfârșit li sădă o direcțiune aproape orizontală.

De cu primăvară și preste vară se înlătură toate mlădițele, ce nu s'ar întinde în direcțiunea crengilor cari alcătuesc scheletul palmetei. După cum vedem, toată măestria consistă în cultivarea unor crengi simetrice și reslățite în aceeași direcțiune.

La îmbrăcarea păreților înalți ne putem servi de palmete, cari sunt cultivate la o înălțime de preste 0.50 m. de-asupra trunchiului. Aceste palmete se croește mai cu samă din peri sau pruni altoiți în coroană.

Un schelet mult mai complicat are așa numita *palmeta dublă*. În loc de una, ea are două crengi mijlocii, din cari se întind crengile laterale. La croirea ei ne putem servi de altoii bifurcați. O mai de aproape descriere credem a fi de prisos, deoarece palmeta dublă și alți asemenea pomi complicați și așa nu au vre-o însemnătate deosebită pentru grădina școlăi. Lucru de capetenie este și rămâne cultura pomilor înalți.

g. *Cordoane* numim lanțuri întregi de pomi pitici de aceeași formă și mărime. Altoii meniți pentru cordoane se desbracă de toate crengile cultivând numai și numai mlădițele fructifere. În deobște avem să deosebim trei feluri de cordoane: orizontale, pezișe și verticale.

În cordoane orizontale se cultivă mai ales merii pitici. Altoii de un an se desbracă de toate crengile, apoi se inclină în pozițiune aproape orizontală și se leagă unul după altul de-a-lungul unui drot (sărme) întins dela un capăt și până la celălalt al șirului de altoi. Drotul se leagă 0.35 m. departe de pământ. Nu este ertat a rețeza trunchiurile legate. Nu trece mult și pomii încep să producă muguri fructiferi mai cu samă dacă concentrăm suculele nutritive ciupind și răsucind virfurile mlădițelor, cari ar cresce prea repede. Această lucrare, care poate fi precedată și de o rumpere parțială a frunzelor, se face pe la sfârșitul lui Iulie. În anul următor pomii deja formați se scot din școala de altoi și se transplăntă aiurea, de regulă pe de marginea cărărilor în pomet sau în grădina de legumi. Aci se leagă de nou de-a-lungul a 2—3 droturi întinse unul preste altul. Tractarea de mainainte se repeșese.

La croirea cordoanelor pezișe în loc de unul, ne servim de trei droturi întinse unul preste altul la o distanță de vre-o 0.25 m. După aceea altoii de un an se scurtează mai puțin de jumătate, apoi se leagă într'un unghiu de 45° de câte un părișor, care și el se leagă de droturile amintite alătura cu altoii.

Tot asemenea se cultivă cordoanele verticale.

Rămâne să vorbim ceva despre croirea în formă de pomi a strugurilor și agrișilor. Inceputul se face cultivând din tufa ciontată în primăvară până des lângă pământ o singură creangă puternică drept trunchiu. În anii d'ântei trunchiul trebuie desbrăcat de toți puii și mlădițele laterale. În sfârșit trunchiul se cioantă la înălțimea de 0.80 — 1.5 m. spre a concentra sucii în mlădițele coroanei.

(Va urma).

D. Comșa.

DISCIPLINA ȘI DIDACTICA CA PĂRȚI ALE EDUCAȚIUNELI.

(Urmare).

b). Didactica.

Învățământul, numit în tractatul nostru partea pozitivă a educației — în deosebire de disciplină, ce o am privit ca partea negativă, nu stă cu totul izolat de disciplină; din contră ambele stau în strâns raport. Învățământul este mijlocul cel mai corespunzător de a ocupa pe elev; ocupația în sine, după cum am văzut, este mijlocul cel mai bun pentru guvernarea elevului; Învățământul față de disciplină se are ca mijlocul la scop. Până sunt copiii în școală sub ochii învățătorului ocupați cu învățarea sunt feriți a fi în disordine. Parinții o știu mai bine aceasta, căci ei se bucură, când se finesc feriele de școală eliberându-se prin școală de sarcina a priveghia ei preste fiii lor. Serviciul învățământului în educație, ce rezultă din raportul lui față de guvernare nu este unicul. Învățământul are în educație și un alt rol cu mult mai mare; însemnătatea învățământului pentru educație, ce rezultă din referința lui cu disciplină, este indirectă; învățământul are în educație și o influință imediată.

Din vechime până de curând influența învățământului în educație a fost ignorată; mai înainte învățământul se socotea ca o pregătire pentru deosebittele chemări ale vieții, sau ca o adunare de cunoștințe, ce califică pe om pentru deosebitele ocupații din viața practică; disciplina singură s'a privit ca unicul mijloc de educație.

Pedagogii timpului nou atribuie învățământului o misiune mai înaltă, care constă în facultatea învățământului de a educa. Pestalozzi, Rousseau, Herbart,

tocmai prin valoarea, ce o dau învățământului pentru educație, au inaugurat o nouă eră pedagogică rupând cu părerile tradiționale ale trecutului.

Sentiința pedagogică a lui Seneca: „non scholae sed vitae discimus“ — nu învățăm pentru școală, ci pentru viață —, din punct de vedere al pedagogiei moderne conține un adevăr de tot relativ. Ea caracterizează spiritul practic al Romanilor, cari priveau școala ca o palestră pentru viața practică; pedagogii de astăzi însă, cari mai țin la sentiința aceasta sunt espuși a fi timbrați de materialști; scopul învățământului este cu mult mai înalt decât a servi numai scopurilor vieții zilnice. Lui Beneke, care altcum are multe merite pe terenul pedagogic, i se ia în nume de rău, că în scrierile sale pedagogice a ignorat însemnătatea învățământului pentru educație. Beneke deneagă învățământului facultatea educativă. El tratează în opul său pedagogic mai înainte despre formarea caracterului independent de vr'un amestec al învățământului; el separează învățământul cu totul de educație, ca pe o parte, ce n'are a face nimic cu educația. Beneke nu s'a emancipat de prejudețele trecutului. Educația, după părerea lui, este mărginită tot numai la niste mijloace din afară, precum: precepte, pedepse, remunerații etc.

Educația nu se poate însă separa de învățământ. Este o greșală a crede, că cineva poate educa fără învățământ. Educația, după cum am văzut, este o lucrare menită a forma voia omului. Nimic altceva nu poate mai mult influența asupra voiei, decât influențează învățământul. De învățământ zicem, că inriuresce asupra educației, când cunoștințele și știința, ce o dă, formează și determină voia în mod durabil; unde voia nu se razimă pe fondul cunoștințelor, nu există voia adevărată, pentru că după derivațiunea psihologică, voia nu este altceva decât o modifi cațiune sau stare a ideilor produsă prin o anumită grupare a lor. Stând lucrul astfel, pedagogul nu poate calcula la formarea voiei elevului mai înainte, de ce a învâțit spiritul elevului cu cunoștințe. Aceasta n'are a se înțelege așa, ca și când ori ce cunoștință singuratică ar produce o voie, sau doară, că voia ar fi iusași ideia. Nu e așa! Voia și are rădăcina sa în cercul cunoștințelor și știința este pământul roditor, din care se produce voia; tot așa ea se privește ca un stadiu nou spiritual, ce se caracterizează prin o activitate a spiritului. Până a ajunge dela cunoștințe la voie mai există încă și un stadiu de mijloc în spiritul omului, pe care 'lu fac simțămintele. De aceea ideile, cari nu mișcă și după cum am zice nu încăldesc, nu produc încă voie. Știința ca să produci voia nu ajunge numai a rămânea pelângă cunoștința prețului celor ști-

ute, ci trebuie să transpună spiritul omului în o expansiune și mișcare spre realizare, acelor lucruri, de a caror preț s'a convins prin știință. Invățământul educativ nu se îndestulează cu un cuant de cunoștințe, ci ia privire cu deosebire la calitatea cunoștințelor, după ce norme se grupează ele în spirit, ce efect total fac ele. După calitate ideile și seriile de idei trebuie să fie legate una de alta, să decurgă una din alta, sau cel puțin să se sprijinească una pe alta spre a produce, vioiciune și interes, dela care este condiționată voia. Din idei fără legătură și fără ordine nu se desvoaltă voie. „Ex omnibus aliquid, ex toto nihil“, din toate câte ceva și din totul nimic —, nu pot ridica voia la un caracter firm. Invățământul cu adevăr, mai ales în o școală populară nu vei putea examina științele; dar nici se pretinde aceea. Se pretinde însă dela ori ce învățământ, ca să fie educativ, să pună o basă solidă care este interesul atât la cele cunoscute, cât și interesul de a scruta mai departe și de a'și înmulți cunoștințele. Problema școlii nu este numai a înmulți cunoștințele, cât mai tare inițiind a deștepta interesul, și deschidend poarta în cunoștințe să pună pre școlar în stare a zări în tot felul de știință. În felurimea cunoștințelor se recere mai departe să existe o unitate. Numai din unitatea ideilor rezultă o preponderanță a unei serii de idei, ce produc unitatea voiei. Esperiența învață, că oamenii, cu cunoștințe fără sistem și fără unitate sunt capete neodichnitate, care nu produc nimic de însemnatate, începând acum una acum alta. Este lucru prea natural, lipsa de unitate a ideilor în om, produce o desbinare internă, ce însoțesce pre om în toate întreprinderile sale.

Dacă cantitatea și calitatea ideilor, precum s'a arătat până aci, determină modul cugetării și al voinței, urmează învederat însemnatatea învățământului pentru educațiune.

Scoalele vechi și anume școlile așa zise latinesci n'au cunoscut însemnatatea învățământului pentru educațiune, de aceea au pus tot prețul în educațiune pe disciplină.

Disciplina încă direge voia elevului, însă numai pe un moment; disciplina feresce a face răul; învățământul formează voia până la gradul a'și da sieși regule disciplinare, ear nu numai a le primi din afară.

Pedagogii, cari n'au cunoscut însemnatatea învățământului pentru educațiune, au creșut că e trebuință de învățământ numai încât cineva voiesce a'și câștiga desterități în deosebitele chiămări ale vieții; din partea lor s'a apretuit coaja și s'a aruncat simburile. Să păstrăm simburile, dar să nu aruncăm nici coaja. Pedagogii moderni voiesc prin învățământ tot

deodată a și educa; ei nu perd însă din vedere nici scopul învățământului de a'și câștiga prin el anumite desterități prin scopurile vieții.

Scopul învățământului ce educă se socotesce ca scop principal; ear scopul învățământului pentru câștigarea mijloacelor de traiu și a comodităților vieții se socotesce de scop secundar. Ambe aceste două scopuri nu trebuiesc confundate. Scopul secundar al învățământului trebuie subordinat celui principal. Cu privire la scop așadară învățământul se imparte în: învățământul principal și secundar, sau ceea ce tot aceeași este: învățământul educativ și needucativ.

Distincțiunea aceasta a învățământului rezultă din privirea ființei omului după natura și după elementele în care trăiesce. Recerințele omului sunt unele, cari se referesc la individualitatea lui, ear altele cari trecând preste individualitatea proprie, sunt dictate de împrejurările din afară ale vieții. Cele d'ântei sunt neapărat de lipsă pentru fie-care om; ear cele din urmă sunt relative la societatea întreagă omenească.

Invățământul are problema a forma mai întei pre om în înțelesul eminent al cuvântului; în linia a doua învățământul are a pregati pre om pentru trebuințele particulare. Invățământul educativ privesce formarea individualității omului, fără de care nimenea nu poate fi; ear învățământul needucativ privesce pregătirile pentru o specialitate anumită în societate.

După toate acestea învățământului, la care aparțin trei factori și adevă doi oameni (invățătorul și elevul), cari intră în raport mijlocit prin al treilea factor (materia învățământului), i se poate da următoarea definițiune: Invățământul este lucrarea cu scop și plan asupra unui individ pentru înmulțirea cunoștințelor lui și pentru lărgirea cercului lui de cugetare, și în special, învățământul educativ constă în înmulțirea cunoștințelor cu respect la dezvoltarea și formarea voinței unui individ; ear învățământul needucativ constă în înmulțirea cunoștințelor unui individ fără respect la formarea voiei, și cu respect numai la un scop, ce l'indică societatea, în care trăiesce.

Invățământul educativ privesce pre om ca întreg și misiunea lui nu o subordinează la scopuri, ce trec preste individualitatea lui; învățământul needucativ din contră are în vedere pre societatea întreagă, care având deosebite trebuințe și imparte munca întră membrii săi; învățământul educativ are de problemă

a face pre fie-care membru alu societății apt de o chiamare specială punând pre fie-care la locul său; învățământul needucativ cualifică pre meseriaș, pre ne-guțator, pre tot industriașul, pre medic, inginer etc.

Învățământul educativ pare opus celui needucativ. Cel d'ântei țintesce la o cultură universală, cel din urmă este restrins la o singură specialitate.

După recerințele științei pedagogice tot învățământul trebuie să fie educativ. Învățământul, care nu calculează la educațiune se poate asemăna cu o meserie, scoala, in care nu se educă cu o officină, ear învățatorul însuși, care ar scăpa din vedere scopul principal al învățământului — educațiunea —, se degradează la rolul unui simplu meseriaș. Pretensiunile, ce le fac oamenii dela învățator sunt multe și foarte varie; învățatorul nu trebuie a se orienta după aceste pretensiuni; chiar să vrea nu ar putea corespunde la toate; el trebuie totdeauna să aibă ina'ntea ochilor educațiunea. Învățatorul, care voiesce tot deodată a educa trebuie să privească pre elev in totalitatea lui de om. Din desvoltarea unilaterală a omului urmează pentru societatea întreagă mari scăderi chiar și din punct de vedere etic. Societatea nu se poate indetula cu aceea ca fie-care individ să facă lucrul ce i s'a împărțit; individul trebuie ținut de societate prin legături mai tari. Adevărat, că fie-care e legat in o măsură oare-care de societate prin aceea, că implinesce al său; legat însă individul numai prin această legătură din afară, el totuși se poate afla cu cugetele, voința și cu faptele sale afară de interesele adevărate a le societății. Pentru ca o societate să prospereze se cere ca singuraticii individi să fie conscii, că sunt membrii ai societății, și să fie pătrunși in nezuințele lor de scopul general al societății, ai cărei membri sunt; din contră neavând fie-care individ evidența de lipsă in scopul general al societății se asemănă membrii societății cu niste zileri, căroră le demândă unul mai mare pus preste ei. La starea aceasta ajung membrii societății dacă societatea punând tot pondul pre învățământul special negligă cultura generală. Omul, care posede numai o cultura specială mărginit in direcțiunea lucrării sale stă in legătură cu societatea, numai încât caută hrana sa. Spiritul general al societății însă lipsesce; interesul pentru binele comun până când fie-care membru al societății și urmează drumul său, lipsesce. Munca si prestațiunile altuia sunt aprețuite numai încât convin cu interesele și scopurile proprie particulare, cari instrăinează tot mai mult pe unul de altul. Tot insul se socotesce mai cu minte și mai înțelept ca celălalt nevoindu-se a și aduce la valoare părerile sale, pentuică el, neavând privire preste întreg, nu cunoasce alte părerii mai bune, și dacă

din întâmplare s'a impreunat doi trei înși la o părere, se nasce spiritul de caste, cari se dușmănesc și se persecută între sine. Toate aceste sunt fructele amare, ce rezultă din o cultură specială. Cultura, ce o pre-tinde o educațiune bună, trebuie să fie universală.

Deci nu este tot una a fi învățator și a fi educător; știința și indemănarea nu fac încă pre educător. In interesul educațiunei este fără indoială și știință, căci numai prin știință se formează voia, dela care e condiționată demnitatea personală; tot asemenea este de lipsă pelângă știință și indemănarea practică pentru ca știința să nu rămână amorțită și neaplicată prin fapte; dar se cere un metod bun de învățământ pentru ca învățământul să fie educativ. Pestalozzi, fără a se alătura pedagogii de astăzi la o părere a lui in toată estiuderea, așa de departe a intonat recerința unui metod bun la învățământ, încât el nu pre-tinde dela un învățator știință, ci numai un metod bun.

Nu se unesce cu învățământul educativ a turna, cum am zice, unele regule și forme de știință, fără ca elevul să le fi consumat in spiritul său — făcându-le de adevărată proprietate a sa. „Indemnare fără intențiune, destevitate oratorică fără caracter moral, știință fără conștiință“ (Kant) n'au pentru educațiune nici un preț.

Învățământul educativ are de problemă principală a stărni o tendință in spiritul omului in o slăbițiune, pe care, adevărat, nu l ajunge nici odata, dar e trebuință a tinde necurmat spre el.

La învățământul educativ nu impoartă o anumită specialitate precum: filologia, matematica, musica sau alteceva; ci pentru desvoltarea omnilaterală a spiritului se cer toate. In seculul trecut tot prețul învățământului se punea pe 2—3 studii, d. e. pe limba latină. Cultura generală însă ce o pretind astăzi pedagogii dela om, nu se poate indeplini prin o specialitate. Învățământul educativ dă loc învățământului special numai încât acesta servesce scopului principal al învățământului, și nu impedează cultura generală răzimată pe virtutea morală.

Învățământul educativ este scoala umanismului precum l aflăm delineat in evangelia lui Christos, inaintea căruia „nu este Iudeu nici Elin.“

Din aceste priviri rezultă, că tot învățământul din punct de vedere pedagogic are să implinească problema educațiunei. Învățământul ca cualificațiune spre o anumită chiamare este a se lua in privire numai încât intră in cadrul culturai generale a omului, și este prin urmare a se subor-

dina scopului principal, care este educațiunea. Pedagogia dă loc învățământului special numai după ce s'a încheiat educațiunea. Învățământul educativ nu împiedică cualificațiunea spre scopurile din viață, pentru că cine posedă cultura generală din ea și deduce cultura specială, intru cât are lipsă în viața practică.

Resultatele acestea pedagogice induc mai departe la categoria institutelor de învățământ și a obiectelor de învățământ, despre cari vom tracta în special.

(Va urma).

Dr. Il. Pușcariu.

BIBLIOGRAFIC.

Egmont, tragedie în cinci acte de Göthe trad. de N. Ch. Quintescu. 1 vol. mic în 8° cu o precuvântare XX. și 94 pag. Iași 1876.

Conduratu Const. P. Călăuză pentru studiul tipografiei.

Agappi dr. V. I. Cercetări demografice asupra populațiunei României și în special a districtului și orașului Iași. București 1876.

Moisiu Inocențiu, Morala creștina, edit. a doua.

Tragediile Parisului, roman tradus de Dim. C. Stamatoopol.

Principii pentru scrierea și pronunțarea limbii române de Polilianu Dim. I.

Cartea datoriilor trad. după Louis Jacoliot de C. Dimitriad.

Tinta democrației române de Tzony Miltiade. Iași. Goldner 1876.

Cremațiunea sau arderea morților, conferință publică de Econom At. București 1876.

Istoria națională p. popor sau neamul, sapa, arma casa și mintea Românilor prin toate timpurile și locurile de Melidon G. K.

Dicționarul (academic) al limbii române, fasc. XXXVII. (sfârșit).

Buletinul Societății geografice române Nr. 1—5, un volum 8° și 390 pag. — Bule-

tinul apare la 1 a fiecării luni în limbele română și francesă. Prețul abonamentului pe un an 12 lei noi. București 1876.

Africa și expediția lui Cameron de Maria Gr. Ștefănescu, o broșura de 19 pag. București 1876.

Guettée, Wladimir dr. teol., Espunerea doctrinei bisericeii creștine ortodocse trad în l. r.

Puiu Alecs. I. Prescurtare de istoria Românilor.

Pagiul floarea de Maiu, roman trad. din limba francesă. Piatra 1876.

Moscuna, Atan. Deputat la IV, comedie în 3 acte. Craiova 1876.

Programa gimnasiului superior, preparandiei și normei gr. cat. din Blaj pe an. scol. 1875—6. Blaj.

Programa a VII a gimnasiului superior român greco-catolic din Năsăud de Dr. P. Tanco, Sibiu 1876.

NOTIȚE.

(Estras din buletinul Societății geografice române pag. 51). **Numerul Romanilor și repartitiunea lor în diferite regiuni.** — Numărul total al Românilor se ridică aproape la 10,000,000. Din acest număr 4,300,000 locuiesc în România grupați în un singur Stat independent.

În Austro-Ungaria se află 3,031,800 de Români, răspândiți în diferitele provincii ale sale:

1,171,700 în Ungaria:

1,500,000 în Transilvania.

360,100 în Bucovina, Dalmația, Carniolia, Litoralul și în regiunea vechilor confinii militare.

În imperiul Turc 1,600,000, răspândiți prin Serbia, Macedonia, Epir, Tesalia etc., unde sunt cunoscuți sub numele de Cutzo-Vlahi.

În Rusia aproape 1,000,000, sunt concentrați în Basarabia rusă, între Prut, Dunăre și Marea-neagră.

Cifra și mișcarea populațiunei dela 1860 pana la 1874. — Cel din urmă recensământ făcut în 1860 a constatat în România esistența a 4,424,961 locuitori. — În curând un nou recensământ se va face, care va fi dresat după bazele puse de Congresul internațional de statistică. Până atunci dăm ca cifră a populațiunei la finele anului 1873. numărul de 5,073,000 locuitori.